

DE LES CARÍCIES D'HOMES CONSIDERADES COM UN ART

Article de Michel FOUCAULT publicat a LIBÉRATION (1 de juny de 1982). És una recensió del la traducció francesa del llibre de Kennet J. DOVER "Homosexualitat grega".

Qui s'interessés per les nits en blanc dels editors, els sentiria –i no pas a pocs– plorar: traduir és impossible, és llarg, és car, no és rendible. En conec que de fa anys arrosseguen projectes de traducció que no han gosat rebutjar i que no tenen valor d'acabar. Vet aquí el cas d'un editor, un "petitet", que acaba de publicar en francès, i molt bé, "el" Dover, ja clàssic, encara recent. La Pensée sauvage, a Grenoble, amb Alain Geoffroy i Suzanne Saïd (excel·lent traductora) s'han posat a la feina. I l'han aconseguit realitzar perfectament. Cosa a meditar per tothom qui vulgui reflexionar sobre el destí futur de l'edició "sàvia".

L'obra de Dover tindrà aquí el mateix èxit que ha aconseguit a Anglaterra i als Estats Units. Tant de bo. Ofereix a mans plenes els plaers de l'erudició, més d'un cop inesperats. És d'una gran dedicació intel·lectual i sovint d'una pilleria impertorbable: amoralisme àcid, savi i oxfordià del pensament, meticulositat indefinida capaç de retrobar a través de textos dubtosos i alguns bocins de museu, la vivacitat d'una mà entre dues cuixes, o la dolçor d'una besada vella de dos milers i mig d'anys. L'obra, sobretot, és nova gràcies a la documentació emprada y a l'ús que en fa. Creua amb un extrem rigor els textos i les dades iconogràfiques. És que els grecs, a l'època clàssica van mostrar més que pas dir; les pintures dels vasos són infinitament més explícites que els textos que ens resten, àdhuc de la comèdia. Però, en canvi, moltes escenes serien mudes (i ho han estat fins aquí) sense el recurs al text que en diu el valor amorós. Un home jove dóna una llebre a un noi. Regal d'amor. Li acarona la barbata. Proposició. El cor de l'anàlisi de Dover està allí: retrobar el que diuen aquests gestos del sexe i del plaer, gestos que creiem universals (que de més comú, al cap i a la fi, que la gesticulació de l'amor) i que, analitzats en llur especificitat històrica, mantenen un discurs prou singular.

Els perfils de l'amor

Dover, efectivament, desencalla tot un paisatge intel·lectual que estava obstruït. Naturalment, trobaríem encara esperits amables per pensar que, al cap i a la fi, l'homosexualitat sempre ha existit: ho proven Cambaceres, el duc de Créqui, Miquel Àngel o Timarc. A aquesta mena d'ingenus, Dover els dóna una bona lliçó de nominalisme històric. La relació entre dos individus del mateix sexe és una cosa. Però estimar el mateix sexe que un mateix, assolir un plaer amb ell, és una altra cosa; és tota una experiència, amb els seus objectes i els seus valors, amb la manera de ser del subjecte i l'experiència que té d'ell mateix. Aquesta experiència és complexa, és diversa, canvia de formes. Hi hauria per a fer tota una història de "l'altre del mateix sexe", com a objecte de plaer. És el que fa Dover per a la Grècia clàssica. Noi lliure a Atenes, a Roma havia de ser més aviat l'esclau; a l'alba de l'època clàssica, el seu valor es trobava en el seu jove vigor, la seva forma ja marcada; més tard la seva gràcia fou la seva joventut, la frescor del seu cos. Havia, per a actuar com cal, de resistir; no passar de mà en mà, no cedir al primer que arriba i mai "per no res" (entenent, tanmateix, que el diner desqualificava la relació i que massa avidesa la tornava sospitosa). En front, l'amador dels nois tenia també diversos perfils: companys

de joventut i d'armes, exemple de virtut cívica, elegant cavaller, mestre de saviesa. En qualsevol cas, mai a Grècia ni l'un ni l'altre no feien d'aquest amor o d'aquest plaer una experiència semblant a la que fem nosaltres, nosaltres i els nostres contemporanis, de l'homosexualitat.

Dover, sense cap mena de dubte, també se'n riu dels qui consideren que l'homosexualitat a Grècia hauria estat lliure. Aquesta mena d'història no es pot escriure en els senzills termes de la prohibició i de la tolerància, com si hi hagués d'una banda l'obstinació del desig i de l'altra la prohibició que el reprimeix. De fet, les relacions d'amor i de plaer entre individus del sexe masculí s'organitzen segons regles precises i exigents. Hi havia, naturalment, les obligacions de la seducció i del festeig. Hi havia tota una jerarquia, des de l'amor "com cal" que feia honor als dos amics, fins a l'amor venal, passant pels múltiples esglaons de les febleses, de la complaença i de l'honor disminuït. Hi havia la llum clara sobre de les relacions entre adult i noi i la platja ombrívola en que s'ofegaven les relacions sexuals entre sòlids barbuts. Hi havia sobretot, i és, sens dubte, un dels punts essencials de l'ètica grega, l'escissió radical entre activitat i passivitat. Només l'activitat és considerada valuosa; la passivitat –que pertany per status a la dona i l'esclau– en l'home només pot resultar vergonyosa. Es pot veure, a través de l'estudi de Dover, com s'afirma la que és la més gran diferència entre la sexualitat grega i la nostra. Per a nosaltres és la preferència de l'objecte (hetero o homosexual) el que marca la diferència essencial; per als grecs és la posició del subjecte (actiu o passiu) el que fixa la gran frontera moral; per relació a aquest element constitutiu d'una ètica essencialment masculina, les opcions dels altres (nois, dones, esclaus) són poc importants.

Un art de viure

A les últimes planes del seu llibre, Dover fa aparèixer un punt capital que il·lumina retrospectivament tota la seva anàlisi. En els grecs, i això no val només per a l'època clàssica, el que regula el capteniment sexual no tenia la forma d'un codi. Ni la llei civil, ni la llei religiosa, ni una llei "natural, no prescrivien el que calia –o el que no calia– fer. I tanmateix l'ètica sexual era exigent, complexa, múltiple. Però a la manera com ho pot ser una *tekné*, un art –un art de viure entès com a cura de si mateix i de la pròpia existència.

Això és el que, extensament, mostra Dover: el plaer amb els nois era un mode d'experiència. La major part del temps no exclouia la relació amb les dones, i en aquest sentit, no era ni l'expressió d'una estructura afectiva particular, ni una forma d'existència distinta de les altres. Però era molt més que una possibilitat de plaer entre altres: implicava capteniments, maneres de ser, certes relacions amb els altres, el reconeixement de tot un conjunt de valors. Era una opció no que resultava ni exclusiva ni irreversible, però els principis, les regles i els efectes de la qual s'estenien lluny en les formes de vida.

Cal acceptar-ho: el llibre de Dover no explica una edat d'or en què el desig hauria tingut la franquesa de ser bisexual; explica la història singular d'una tria sexual que, a l'interior d'una societat donada, fou mode de vida, cultura i art de si mateix.